

Misja młodzieżowych ośrodków wychowawczych.

Analiza treści programów wychowawczo-profilaktycznych

The mission of youth educational centers.
Analysis of the content of educational-preventive programs

Andrzej Chudnicki

ORCID: 0000-0002-4707-0060

e-mail: andrzej.chudnicki@mail.umcs.pl

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Wydział Pedagogiki i Psychologii

Comparisons of resocialization institutions tend to focus on their effectiveness, understood as the effectiveness of the measures taken to prevent the pupils from violating legal and social norms, assuming that these institutions view their mission and goals in the same way. In reality, these institutions define their activities differently, trying to balance their professed values and vision of their work with the sometimes contradictory, expectations of the entire legal and social environment. Assuming that the mission statement is a kind of identity narrative, a story about how the institutions perceive themselves and how they would like to be perceived by the environment, a systematic comparison of the missions of youth education centers was made. For this purpose, an analysis of the 24 educational and preventive programs on the institutions' websites was carried out. The results show that the centers differ in the number and type of topics included in their mission statements. The dominant ways of perceiving their missions are as, embedded in the directive model of upbringing, an educational and re-socializing institution, and a care-preventive institution.

Key words: youth educational centers, mission of the institutions, resocialisation, educational-preventive program

Wstęp

Pojęcie misji jest ściśle związane z zarządzaniem organizacją i jej funkcjonowaniem. Informowanie pracowników o priorytetach i celach organizacji jest częścią planowania strategicznego. Zgodnie z modelem Ashridge (Dobrzyniak, 2015), oprócz celu, strategii i standardów zachowań elementami misji placówki są również preferowane wartości. W tym kontekście misja pełni również bardzo ważną funkcję informacyjną, wyrażając istotę i powód, dla którego istnieje. Definiuje założenia oraz wartości, które uznaje ona za fundamentalne dla swojej działalności (Piotrowska-Piątek, 2017). Określa to, co organizacja uznaje za ważne, do czego dąży, dokąd zmierza, jakie są jej intencje, do kogo adresuje swoją ofertę, jakie ma propozycje i jakie potrzeby zaspokaja, czym jest i jak jest lub chciałaby być postrzegana (Jeżowski, Madalińska-Michalak, 2015). W przypadku placówek oświatowych czasem rozdziela się misję informującą o tym, co szkoła zamierza zrobić i dla kogo od wizji informującej o wartościach i zamierzeniach (Gaś, 2006). Zwykle jednak oba pojęcia traktuje się zamiennie lub traktuje się wizję jako element misji.

Misja i wizja powinny być nie tylko zbieżne z celami i zadaniami, jakie zostały sformułowane w obowiązujących przepisach, ale również informować o swojej specyfice, wynikającej z preferowanych wartości, filozofii działania oraz uznanego realnego kryterium sukcesu. Przyjęcie określonego paradygmatu w interpretacji wizji, celów, zadań placówki, oceny skuteczności podejmowanych działań oraz rozłożenie akcentów w działalności wychowawczej i edukacyjnej powinno tworzyć wyrażoną w misji tożsamość instytucji (Łuczyński, 2011).

Młodzieżowe ośrodki wychowawcze są specyficznym rodzajem placówek oświatowych. Z perspektywy systemu oświaty są szkołą z internatem dla młodzieży, posiadającej orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na niedostosowanie społeczne, wymagającej specjalnych metod kształcenia, wychowania i resocjalizacji. (Chudnicki, 2019) Wychowankowie są zatem uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych, którym powinno udzielić się pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Na podstawie diagnozy, dla każdego wychowanka przygotowywany jest indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny (IPET). W szkole realizowana jest podstawa programowa kształcenia ogólnego, a kadra pedagogiczna posiada specjalne kwalifikacje potwierdzające posiadanie kwalifikacji w zakresie resocjalizacji.

Co odróżnia te instytucje od innych placówek systemu oświaty, to specyficzny sposób kierowania do nich uczniów-wychowanków. Organem decydującym o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym jest sąd ro-

dzinny i nieletnich. Podstawą wydania takiego orzeczenia jest przemawiający za takim rozstrzygnięciem wysoki stopień demoralizacji nieletniego i popełnianie przez niego czynów karalnych. Potrzeba zastosowania tego środka powinna zostać potwierdzona w opinii psychologiczno-pedagogicznej, wydanej przez opiniodawczy zespół specjalistów sądowych (lub inny uprawniony organ).

Zlokalizowanie młodzieżowych ośrodków wychowawczych wśród instytucji, do których kierowani są nieletni na mocy Ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Sejm RP, 2022), wymusza stałą współpracę tych placówek z sądem rodzinnym i nieletnich, który odpowiedzialny jest za kierowanie, zwalnianie i nadzór nad wykonywaniem tego środka wychowawczego.

Dualizm wynikający z przepisów tworzonych w różnych resortach, ale również formułowanie różnych oczekiwań względem tych placówek w dyskursie publicznym oraz kreowanie celów przez zewnętrzne instytucje może przyczyniać się do odmiennego pojmowania ich misji, celów i zadań. Zderzają się tu bowiem, odbywający się w paradygmacie biologicznym, dyskurs o specjalnych potrzebach edukacyjnych (Olechowska, 2018) z prawniczym dyskursem nad resocjalizacją (Kusztal, 2014).

Zbudowanie spójnej misji komplikują różne sposoby definiowania roli i znaczenia resocjalizacji oraz dyskurs dotyczący społecznego zła, winy, odpowiedzialności, kary, przemiany czy sensu oddziaływania korekcyjnego (Sztuka, 2013 s. 24). Komplikuje je również różne rozumienie resocjalizacji w dyskursie naukowym, np.: jako korygowanie wadliwych postaw i nastawień (Czapów, 1978), proces korekcyjny, korygujący nieprawidłową socjalizację (Bartkowicz, 1996), wtórne uspołecznienie (Pytko 2005), czy kreowanie potencjałów (Konopczyński, 2006). Skutkiem przyjęcia określonego paradygmatu (nomotetycznego, idiograficznego lub systemowego) w koncepcji podejmowanych działań resocjalizacyjnych (Pytko, 2013) jest wybór pożądanego celu realizowanych w placówce oddziaływań: korektury nieprawidłowych postaw i zachowań, adaptacji do warunków instytucji lub rozwój wychowanków.

Nie ma też zgody w literaturze przedmiotu, co do celu działania tych instytucji. Według J. Siemionow i M. Paluch (2022, s. 11) „głównym celem działalności młodzieżowych ośrodków wychowawczych jest eliminowanie przyczyn i przejawów niedostosowania społecznego młodzieży, kształtowanie u niej umiejętności niezbędnych do ukończenia szkoły (określonego etapu kształcenia), a przede wszystkim zapewnienie bezpiecznych warunków edukacji i wychowania oraz przygotowanie wychowanków do życia zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi, a także do samodzielności życiowej”. Zdaniem M. Konopczyńskiego (2016, s. 6) „misją i rolą

ośrodków resocjalizacyjnych i socjoterapeutycznych jest przygotowanie wychowanków do samodzielnego, kreatywnego i odpowiedzialnego życia w środowisku pozainstytucjonalnym”. Nie bez znaczenia pozostaje również geneza współczesnych młodzieżowych ośrodków wychowawczych. Placówki te przez dziesięciolecia funkcjonowały w systemie oświaty, jako placówki opiekuńczo-wychowawcze typu resocjalizacyjnego (Wolan, 2004), stawiając sobie jako główny cel stworzenie stabilnego środowiska wychowawczego oraz zapewnienie wychowankom dobrego startu w dorosłe życie. Dopiero w 2004 roku, wraz z powrotem do systemu oświaty, młodzieżowe ośrodki wychowawcze stały się placówkami specjalnego kształcenia i wychowania.

Sposobem realizacji misji instytucji resocjalizacyjnej jest jej kultura organizacyjna czy klimat, rozumiany jako „zbiór subiektywnie postrzeganych przez wychowanków i wychowawców charakterystycznych cech, sytuacji, zdarzeń, będących względnie trwałymi skutkami jego funkcjonowania” (Pytka, 2001, s. 175). Badania klimatu młodzieżowych ośrodków wychowawczych przeprowadzone przez A. Karłyk-Ćwik (2017) wykazały, że jest on zbliżony do „opiekuńczo-wychowawczego”. Z kolei A. Staniaszek (2018) wskazuje, że placówki te mają przede wszystkim charakter dyscyplinarno-karny. Porównanie przez M. Granosik, i in. (2014) klimatu młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii wykazało brak wyraźnych różnic w definiowaniu celów oraz zasad pracy wychowawczej pomiędzy oboma typami placówek.

Metodologia

Celem badań było poznanie, jak młodzieżowe ośrodki wychowawcze definiują swoją misję. Metodą zbierania danych, zastosowaną w badaniach, było przeszukiwanie źródeł wtórnych (Rubacha, 2008). Przedmiotem analizy były zapisy programów wychowawczo-profilaktycznych młodzieżowych ośrodków wychowawczych.

Program wychowawczo-profilaktyczny jest dokumentem stosunkowo nowym, który od 2017 roku, wraz z reformą systemu oświaty, zastąpił tworzone wcześniej przez placówki oświatowe osobno programy profilaktyczne i programy wychowawcze. Integrując działania wychowawcze i profilaktyczne, stanowi ważny element zarządzania instytucją oświatową. Scalenie tych dwóch dokumentów, w zamyśle ustawodawcy, miało być nie tylko zabiegiem technicznym, ale kształtować kulturę organizacyjną instytucji, łącząc zarządzanie operacyjne i strategiczne, a tym samym stworzyć nową jakość. Program wychowawczo-profilaktyczny powinien być spójny z misją i wartościami szkoły oraz uwzględniać specyfikę jej uczniów.

Program wychowawczo-profilaktyczny, razem ze szkolnym zestawem programów nauczania, określa działalność edukacyjną szkoły. Musi zatem uwzględniać wymagania opisane w podstawie programowej oraz kierunki realizacji polityki oświatowej państwa, a także być spójny z pozostałymi dokumentami wewnętrznymi, określającymi funkcjonowanie placówki (tj. statut czy regulaminy). W szczególności powinien uściślać cele kształcenia i wychowania oraz sposób realizacji działań profilaktycznych w odniesieniu do uczniów, rodziców i nauczycieli (Szempruch, 2021). Obok zadań wychowawczych i profilaktycznych, powinien również uwzględniać działania opiekuńcze odpowiednie do istniejących potrzeb uczniów. Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Sejm RP, 2016), program zatwierdza się na początku każdego roku szkolnego, a jego przygotowanie poprzedza kompleksowa diagnoza. Kompletny dokument powinien również zostać zaakceptowany przez całe grono pedagogiczne, uczniów oraz rodziców. Ważne jest również, aby był on elastyczny i mógł być dostosowywany do zmieniających się potrzeb i warunków.

Programy wychowawczo-profilaktyczne pozyskano ze stron internetowych placówek. Strona internetowa placówki oświatowej pełni wiele istotnych funkcji m.in. funkcję informacyjną, wizerunkową czy komunikacyjną (Tokarska, 2015). Jest jej wizytówką, formą promocji i prezentacją osiągnięć. Strony placówek oświatowych zwykle zawierają podstawowe informacje, dane kontaktowe, kluczowe dokumenty (statut, koncepcja placówki, program wychowawczo-profilaktyczny itp.), ważne wydarzenia z życia placówki czy link do dziennika elektronicznego. O takim sposobie gromadzenia materiału badawczego przesądziła również chęć sprawdzenia dostępności tego dokumentu dla zainteresowanych. Program wychowawczo-profilaktyczny może stanowić źródło istotnych informacji na temat działań, jakie placówka podejmuje wobec wychowanków.

Pierwszym etapem kompletowania materiału badawczego było ustalenie adresów stron internetowych młodzieżowych ośrodków wychowawczych. W tym celu posłużono się wyszukiwarką placówek resocjalizacyjnych i socjoterapeutycznych zamieszczonej na stronie Wydziału Resocjalizacji i Socjoterapii Ośrodka Rozwoju Edukacji (<https://systemkierowania.ore.edu.pl/placowka>) oraz Wyszukiwarką Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych (<https://rspo.gov.pl/>). Okazało się, że według stanu na 01.09.2023 roku w obu systemach funkcjonowały 92 młodzieżowe ośrodki wychowawcze, w tym 65 publicznych i 27 niepublicznych, z czego trzynaście placówek (w tym 9 niepublicznych) nie posiadało strony internetowej. Kolejnym etapem było przeszukanie stron internetowych 79 placówek w celu odnalezienia zamieszczonych

na nich programów wychowawczo-profilaktycznych. W ten sposób pozyskano 24 programy wychowawczo-profilaktyczne, które poddano analizie. Wśród analizowanych dokumentów, dwadzieścia pochodziło ze stron placówek publicznych, a cztery z placówek niepublicznych.

Zastosowaną metodą badawczą była analiza semantyczna treści skupiona na kodowaniu jawnych przekazów tekstu (Rubacha, 2008). Kodowanie i analizę zebranego materiału badawczego przeprowadzono z wykorzystaniem oprogramowania Atlas.ti umożliwiającego analizę danych jakościowych.

Wyniki badań

W pierwszym etapie zapoznano się z zebranymi dokumentami oraz dokonano formalnej analizy zawartości zgromadzonych programów wychowawczo-profilaktycznych. Okazało się, że analizowane dokumenty różnią się znacznie m.in. pod względem konstrukcji, treści, poziomu uszczegółowienia, a elementy określające misję zostały rozmieszczone w różnych miejscach. Uniemożliwiło to dokonanie bezpośrednich porównań. Pomimo istotnej funkcji, jaką pełni ten dokument, to jednak nie doczekał się on jednolitego wzoru. Przygotowanie programu odbywa się więc według jednej z propozycji dostępnych na stronach oferujących wsparcie dla placówek oświatowych lub jest kompilacją dotychczasowych programów wychowawczych i profilaktycznych. Najczęściej analizowane programy wychowawczo-profilaktyczne miały strukturę zaproponowaną przez M. Wieczorek (2018) w poradniku przygotowanym przez Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Kolejnym etapem było wyszukanie wątków odnoszących się do misji. Po przeanalizowaniu wszystkich dokumentów okazało się, że spośród 24 poddanych analizie programów wychowawczo-profilaktycznych trzy (12,5%) nie zawierały zdefiniowanej misji placówki. Ostatecznie do analizy uwzględniono informacje pochodzące z 21 programów wychowawczo-profilaktycznych. W procedurze kodowania zastosowano podejście indukcyjne (kodowanie otwarte). Po wyodrębnieniu wątków szczegółowych pogrupowano je w większe subkategorie. Następnie uwzględnione do dalszej analizy programy wychowawczo-profilaktyczne przeczytano ponownie, aby przeanalizować, jak często pojawiały się zidentyfikowane wątki, a także, aby upewnić się, że nie pominięto żadnych ważnych informacji. Tak uzyskane wątki szczegółowe pogrupowano w kategorie, które odpowiadały zapisom aktów prawnych regulujących pracę tych placówek. Szczegółowe informacje zawarto w tabeli 1.

Kategoria	N(%)	Subkategorie
Opieka i profilaktyka zachowań ryzykownych	15 (71%)	Zapewnienie opieki. Zaspokajanie potrzeb. Współdziałanie ze środowiskiem rodzinnym. Udzielenie wsparcia. Przeciwdziałanie zachowaniom ryzykownym.
Nauczanie i wychowanie	14 (67%)	Kształtowanie wartości. Poszanowanie dziedzictwa kulturowego. Przygotowanie do pracy. Kształcenie.
Resocjalizacja	11 (52%)	Rozwijanie poczucia odpowiedzialności. Poszanowanie norm prawnych. Poszanowanie norm społecznych.
Pomoc psychologiczno-pedagogiczna	3 (14%)	Wspieranie rozwoju. Usamodzielnienie wychowanka Eliminowanie przejawów niedostosowania społecznego

Tabela 1. Kategorie związane z misją młodzieżowych ośrodków wychowawczych

Źródło: Badania własne

Pierwsza kategoria określała misję placówki w obszarze działań szeroko rozumianych działań opiekuńczo-wychowawczych (Sierankiewicz, 1999), profilaktyki społecznej (Śliwa, 2015) czy działań resocjalizacyjno-opiekuńczych (Kranc, 2018). Ten temat odnaleziono w 71% analizowanych programów wychowawczo-profilaktycznych. Tak pojęta misja placówki jest bliska postrzeganiu jej jako instytucji opiekuńczo-wychowawczej, pełniącej głównie funkcje kompensacyjne wobec środowiska rodzinnego. Placówki definiujące swoją misję w ten sposób dostrzegają ją głównie w zapewnieniu wychowankom odpowiedniej opieki, udzieleniu wsparcia i zaspokajaniu potrzeb swoich podopiecznych.

Tak rozumiana misja placówki mieści w sobie zadania w postaci „przeciwdziałania zachowaniom ryzykownym”. Przybliża to traktowanie działalności placówki do wychowania rozumianego w sposób wyrażony w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii (MEN, 2015). Definiuje ono wychowanie jako „prowadzenie działań z zakresu promocji zdrowia oraz wspomaganie ucznia i wychowanka w jego rozwoju ukierunkowanym na osiągnięcie pełnej dojrzałości w sferze: fizycznej, psychicznej, społecznej i aksjologicznej”.

Drugą kategorię określono jako „nauczanie i wychowanie”. Wątki ją tworzące odnaleziono w czternastu (67%) z dwudziestu jeden programów wychowawczo-profilaktycznych. Tak zdefiniowana misja zawierała odniesienia do definicji nauczania i wychowania wyrażonej w preambule Ustawy prawo oświatowe (Sejm RP, 2016). W trzech analizowanych programach wychowawczo-profilaktycznych została wprost przywołana jako misja placówki. Ten sposób postrzegania misji młodzieżowych ośrodków wychowawczych wyraźnie definiuje te placówki, jako edukacyjne, których zadaniem jest przede wszystkim kształcenie i wychowanie przebywających w niej wychowanków. Ośrodki te postrzegają swoją misję w zapewnieniu młodym ludziom dostępu do edukacji, nauce przedmiotów szkolnych, rozwijaniu umiejętności życiowych i społecznych oraz przygotowaniu wychowanków do przyszłej pracy zawodowej. Placówki te formułują swoją misję w sposób ściśle związany z podstawą programową, jako kształtowanie u wychowanków systemu wartości, poszanowania dziedzictwa kulturowego, kształtowania pozytywnych wartości i postaw wśród młodych osób, takich jak odpowiedzialność, szacunek dla innych, uczciwość i empatii.

Trzecią kategorię określono jako „resocjalizacja”. Stanowiły ją subkategorie zawierające odniesienia do art. 88. 2. Ustawy dnia 9 czerwca 2022 o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Sejm RP, 2022) określającego zadania placówek resocjalizacyjnych, jako przygotowanie wychowanków do poszanowania norm społecznych i prawnych oraz przyjęcia odpowiedzialności za swoje czyny. Wątki te odnaleziono w jedenastu (52%) z dwudziestu jeden analizowanych programów profilaktyczno-wychowawczych zawierających opis misji placówki.

Ostatnią kategorię określono jako pomoc psychologiczno-pedagogiczna. Wątki odnoszące się do tej kategorii odnaleziono w 3 (14%) programach wychowawczo-profilaktycznych.. Subkategorie pogrupowane w tej kategorii odnosiły się do działań określonych w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia

2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (MEN, 2017). Określa ono zadania tych placówek jako „eliminowanie przejawów niedostosowania społecznego oraz przygotowanie wychowanków do samodzielnego i odpowiedzialnego życia po opuszczeniu ośrodka, zgodnego z obowiązującymi normami społecznymi i prawnymi”.

Dyskusja

Celem badań było ustalenie, w jaki sposób młodzieżowe ośrodki wychowawcze definiują swoją misję. Przeprowadzona analiza wskazuje, że młodzieżowe ośrodki wychowawcze lokują swoją misję zarówno w tradycyjnym modelu edukacyjnym, jak również upatrując ją w niedyrektywnym wspieraniu wychowanków w rozwoju. Warto przy tym zauważyć, że oba podejścia jakkolwiek nie wykluczają się wzajemnie, to jednak odnoszą się do różnych koncepcji wychowania, co w praktyce może skutkować trudnością w operacjonalizacji celów.

Pierwsze z dominujących podejść w programach wychowawczo-profilaktycznych młodzieżowych ośrodków wychowawczych skupia się na edukacji i kształtowaniu postaw wychowanka, czyniąc go biernym uczestnikiem tego procesu. Zakłada ono kształtowanie charakteru ucznia w zgodzie z przyjętym wzorcem. Priorytetem działań jest kształcenie i kształtowanie postaw prospołecznych i obywatelskich (utożsamianych w dużej mierze z postawą patriotyczną). Dominującą rolę w procesie pełni nauczyciel/wychowawca, będący źródłem wiedzy i prawidłowych postaw, a wychowanie ma na celu uwewnętrznianie u wychowanków oczekiwanych wzorów postępowania. Tak skonstruowana wizja placówek lokuje je w dyrektywnym, autorytarnym nurcie oddziaływań wychowawczych (Wysocka, 2019). Taka wizja misji jest charakterystyczna dla tematów „nauczanie i wychowanie” oraz „resocjalizacja”

Drugie z dominujących podejść utożsamia misję placówki z dostarczaniem wychowankom zasobów i środków wsparcia. Jest to wizja instytucji wspierającej swoich wychowanków w rozwoju i prowadzącej działania z zakresu promocji zdrowia i profilaktyki zachowań ryzykownych. Placówki te postrzegają cel swoich działań w osiągnięciu przez wychowanków pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, psychicznej, społecznej i aksjologicznej (Gaś, 2006). Tak skonstruowana misja postrzega młodzieżowe ośrodki wychowawcze, jako placówki opiekuńczo-wychowawcze typu resocjalizacyjnego (Wolan, 2004) czy element systemu profilaktyki społecznej (Lisewski, 2013). W tak rozumianej

misji placówka staje się przestrzenią dla specjalnych programów nauczania, dodatkowych zajęć edukacyjnych czy miejscem wsparcia psychologicznego. W tym modelu znalazły się dwa tematy: „opieka i profilaktyka zachowań ryzykownych”: oraz „pomoc psychologiczno-pedagogiczna”.

Warto jednak zauważyć, że przedmiotem analizy była deklaracja misji, zawarta w programach wychowawczo-profilaktycznych. Można się więc zastanawiać, na ile zapisy tego dokumentu, mają przełożenie mają przełożenie na rzeczywistą działalność instytucji. Program wychowawczo profilaktyczny, w zamyśle, ma być dokumentem spajającym działalność edukacyjną, wychowawczą, opiekuńczą i profilaktyczną placówki. Wydaje się jednak, że dokumentacja ta nie znalazła należytego miejsca wśród dokumentów planujących pracę instytucji oświatowej. Dotychczasowe analizy szkolnych programów wychowawczo-profilaktycznych wskazują na bardzo formalne podejście kadry pedagogicznej do ich tworzenia. Dokument ten powstaje, bo wynika to z obowiązujących przepisów, ale rzadko jest on postrzegany, jako przydatne narzędzie w pracy.

Proces przygotowywania programów wychowawczo-profilaktyczny również był wielokrotnie krytykowany. Zwraca się uwagę na brak zaangażowania ze strony szerszego grona pracowników w tworzenie programów. Nauczyciele często mają wrażenie wykluczenia ich z procesu tworzenia programu, a ich aktywność sprowadza się jedynie do jego zatwierdzenia. Toteż nie czują się oni odpowiedzialni za jego kształt i realizację. Dokument ten tworzony jest zwykle przez pedagoga, psychologa lub wyznaczonych nauczycieli, którzy decydują o zawartych w nim treściach (Całek, 2021). Zdaniem M. Dudzikowej i K. Knasieckiej-Falbińskiej (2013), konstruowany w ten sposób program jest nośnikiem działań pozornych, które sprawiają tylko wrażenie efektywnych i pożytecznych. Dodatkowo, niska kultura organizacyjna ułatwia konstruowanie praktyk, często niezgodnych z przyjętymi założeniami (Granosik i in., 2015). Na rozbieżności zapisów programów wychowawczo-profilaktycznych z rzeczywistą działalnością placówek wskazuje pobieżna analiza stron internetowych, z których pobierano programy wychowawczo-profilaktyczne. Okazało się, że wiele placówek realizuje szereg działań o charakterze profilaktyczno-wychowawczym, które nie zostały uwzględnione w programach.

Kolejnym problemem jest krótki termin na jego przygotowanie. Osoby zaangażowane w jego przygotowanie mają na to 30 dni od rozpoczęcia roku szkolnego. Biorąc pod uwagę trudność, złożoność i pracochłonność przy przygotowaniu programu, stworzenie dokumentu, który wniósłby istotny wkład w funkcjonowanie placówki, jest w praktyce niemożliwe. W rezultacie program wychowawczo-profilaktyczny jest

zwykle aktualizacją programu obowiązującego w ubiegłym roku szkolnym z pominięciem wniosków lub braku ewaluacji programów w poprzednich latach oraz przy dość powierzchownej diagnozie aktualnej sytuacji.

Z uwagi na przyjęty sposób gromadzenia materiału przedstawiony w badaniach obraz placówek resocjalizacyjnych może nie być pełny, gdyż analizie poddano jedynie programy wychowawczo-profilaktyczne, pochodzące ze stron internetowych. Młodzieżowe ośrodki wychowawcze to placówki, do których trafiają wychowankowie z różnych obszarów kraju, a placówka nierzadko jest oddalona o kilkaset kilometrów od miejsca zamieszkania nieletniego. Brak strony internetowej lub niekompletne informacje mogą utrudniać pozyskanie rzetelnych i aktualnych informacji przez rodziców i opiekunów. Przeprowadzone przez J.M. Siemionow (2020) badania ankietowe rodziców wychowanków jednego z MOW wskazują, że dla 60% z nich strona internetowa stanowiła podstawowe miejsce poszukiwania informacji na temat ośrodka, jego działalności oraz bieżących wydarzeń. Tym bardziej zastanawiające jest, dlaczego tylko 1/4 młodzieżowych ośrodków wychowawczych zdecydowała się zamieścić na swojej stronie internetowej tak istotny dokument, jak program wychowawczo-profilaktyczny.

Bibliografia

- Bartkowicz, Z. (1996). *Pomoc terapeutyczna nieletnim agresorom i ofiarom agresji w zakładach resocjalizacyjnych*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Całek, G. (2021). Szkolne programy wychowawczo-profilaktyczne—idea a rzeczywistość. *Resocjalizacja Polska*, 22(1). DOI: 10.22432/pjsr.2021.22.26.
- Chudnicki A. (2019). *Skuteczność resocjalizacji nieletnich z objawami ADHD*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Czapów, C. (1978). *Wychowanie resocjalizujące: elementy metodyki i diagnostyki*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Dobrzyniak, M. (2015). Kultura organizacyjna placówki edukacyjnej—perspektywa ucznia i nauczyciela w świetle badań własnych. *Szkoła-Zawód-Praca*, (10).
- Dudzikowa, M., Knasiecka-Falbierska, K. (2013). *Sprawcy i/lub ofiary działań pozornych w edukacji szkolnej*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Gaś, Z. B. (2006). *Profilaktyka w szkole*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Granosik, M., Gulczyńska, A., Szczepanik, R. (2014). Klimat społeczny instytucji wychowawczych i jego uwarunkowania. Perspektywa pracowników i wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych (MOW) i socjoterapii (MOS). W: J. E. Kowalska (red.) *Zapobieganie wykluczeniu z systemu edukacji dzieci i młodzieży nieprzystosowanej społecznie. Perspektywa pedagogiczna*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Granosik, M., Gulczyńska, A., Szczepanik, R. (2015). *Przekształcanie klimatu społecznego ośrodków wychowawczych dla młodzieży nieprzystosowanej społecznie (MOS i MOW), czyli o potrzebie rozwoju dyskursu profesjonalnego oraz działań upelnomocniających*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Jeżowski, A. J., Madalińska-Michalak, J. (2015). *Dyrektor szkoły—koncepcje i wyzwania. Między teorią a praktyką*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Karłyk-Ćwik, A. (2017). Klimat społeczny Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych—diagnoza i perspektywy rozwoju. *Niepelnosprawność*, 28.
- Konopczyński, M. (2006). *Metody twórczej resocjalizacji: teoria i praktyka wychowawcza*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Konopczyński, M. (2016). Misja i zasady pracy ośrodków resocjalizacyjnych i socjoterapeutycznych dla dzieci i młodzieży. *Resocjalizacja Polska*, 12(2), ss. 5–7. DOI: 10.22432/pjsr.2016.12.01.

- Kranc, M. (2018). *Metodyka procesu resocjalizacji w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Kusztal, J. (2014). Resocjalizacja–readaptacja–reintegracja we współczesnym polskim dyskursie naukowym. W: J. Kusztal, K. Kmieciak-Jusięga (red.). *Konteksty resocjalizacji i readaptacji społecznej*. Warszawa: Wydawnictwo WAM.
- Lisewski, R. (2013). Młodzieżowy ośrodek socjoterapii jako ogniwo systemu profilaktyki i terapii dzieci i młodzieży. *Resocjalizacja Polska*, 5.
- Łuczyński, J. (2011). *Zarządzanie edukacyjne a wychowanie uczniów w szkole*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN). (2015). Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii. *Dz.U. 2015 poz. 1249*.
- Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN). (2017). Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. W sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym. *Dz.U. 2017 poz. 1578*.
- Olechowska, A. (2018). Paradygmaty pedagogiki w oficjalnym dyskursie pedagogicznym jako narzędziu polityki edukacyjnej. *Zarządzanie Publiczne*, 41(1). DOI: 10.4467/20843968ZP.18.005.8234.
- Ośrodek Rozwoju Edukacji*. (b.d.) <https://systemkierowania.ore.edu.pl/placowka>.
- Piotrowska-Piątek, A. (2017). Trzecia misja szkół wyższych w Polsce w kontekście ich roli w rozwoju regionalnym. *Edukacja Ekonomistów i Menedżerów*, 44(2). DOI: 10.5604/01.3001.0010.5936.
- Pytka L. (2005). *Pedagogika resocjalizacyjna. Wybrane zagadnienia teoretyczne, diagnostyczne i metodyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.
- Pytka, L. (1995). O istocie resocjalizacji. *Opieka, Wychowanie, Terapia*, 4(24).
- Pytka, L. (2013). Ekskluzja versus inkluzja w pedagogice resocjalizacyjnej. *Journal of Modern Science*, 16(1).
- Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych*. (b.d.). <https://rspo.gov.pl/>
- Rubacha, K. (2008). *Metodologia badań nad edukacją*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.

- Sejm RP. (2016). Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe. *Dz.U. 2017 poz. 59*.
- Sejm RP. (2022). Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. O wspieraniu i resocjalizacji nieletnich. *Dz. U. 2022 poz. 1700*.
- Siemionow, J. M. (2020). Działania podejmowane w procesie resocjalizacji dziewcząt niedostosowanych społecznie w ocenie ich rodziców. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, 39(4). DOI: 10.17951/lrp.2020.39.4.139-155.
- Siemionow, J., Paluch, M. (2022). *Analiza stanu działalności młodzieżowych ośrodków wychowawczych w zakresie wsparcia psychologiczno-pedagogicznego i terapii w resocjalizacji wychowanków: Raport z badań*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Sierankiewicz, E. (1999). *Opieka, wychowanie, terapia w domach dziecka*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej.
- Sobczak, S. (2011). Teleologia resocjalizacji: podstawy teoretyczno-prakseologiczne. *Resocjalizacja Polska*, 2.
- Staniaszek, M. (2018). Diagnoza klimatu społecznego młodzieżowych ośrodków wychowawczych w Polsce. *Studia Paedagogica Ignatiana*, 21(1). DOI: 10.12775/SPI.2018.1.008.
- Szempruch, J. (2021). Profilaktyka zachowań ryzykownych młodzieży–konteksty społeczne, szkolne i formalnoprawne. *Resocjalizacja Polska*, 22(1). DOI: <https://doi.org/10.22432/rp.388>.
- Sztuka, M. (2013). *Anachronizm i aktualność: Idea resocjalizacji w sporze o nowoczesność*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Śliwa, S. (2015). *Profilaktyka pedagogiczna*. Opole: Wydawnictwo Instytut Śląski.
- Tokarska, D. (2015). Funkcjonalność strony internetowej szkoły ponadgimnazjalnej. *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy*, 2(44). DOI: <http://dx.doi.org/10.15584/nsawg.2015.4.2.26>.
- Wieczorek, M. (2018). *Program wychowawczo-profilaktyczny szkoły i placówki. Krok po kroku*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Wolan, T. (2004). Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu resocjalizacyjnego jako organizacja ucząca się przez doświadczenie: (syndrom zmiennych badawczych sprawności organizacyjnej). *Chowanna 1*, ss. 164-188.
- Wysocka, E. (2019). *Diagnoza pozytywna w resocjalizacji. Warsztat diagnostyczny pedagoga praktyka*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.